

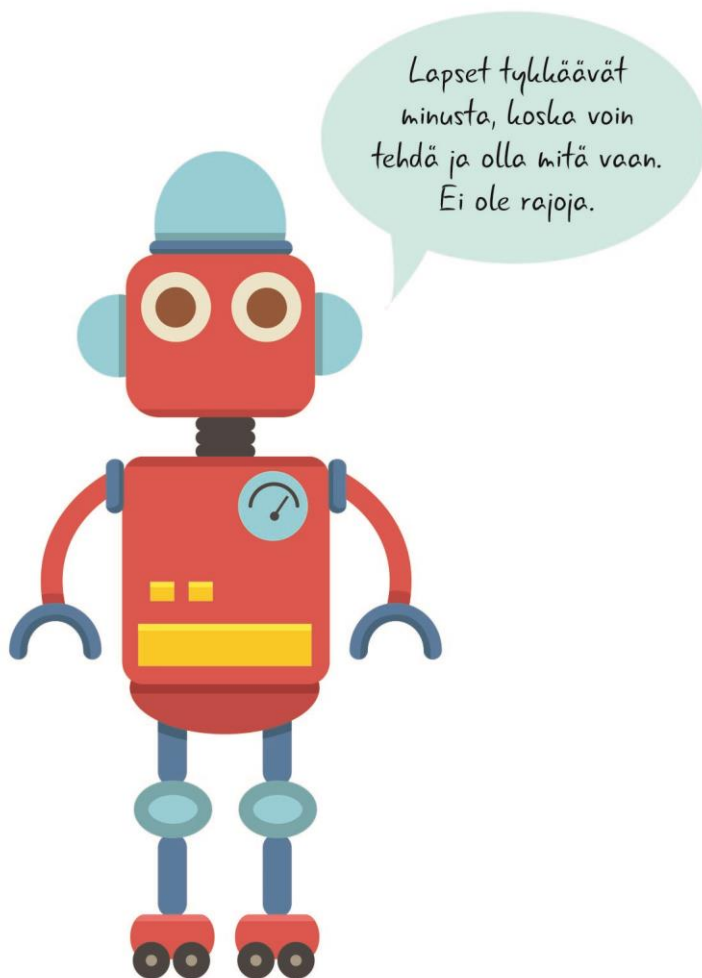

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	3
1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	4
2. TEHTÄVÄMME JA YLEISET TAVOITTEET	5
2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	6
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	6
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	7
Tutustuminen	7
2.4 Oppimiskäsitys.....	8
2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	9
2.6 Laaja-alainen osaaminen	10
Ajattelu ja oppiminen	11
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	11
Arjen taidot.....	12
Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	12
Osallistuminen ja vaikuttaminen	13
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	13
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	14
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	14
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	14
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	15
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	15
3.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	16
3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	17
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	17
Monialainen yhteistyö	18
4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN ..	19
4.1 Ryhmien toimintasuunnitelmat.....	19
4.2 Pedagoginen dokumentointi	19
4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	20
4.4 Oppimisen alueet	21
Kielten rikas maailma	22
Ilmaisun monet muodot	24
Minä ja meidän yhteisömme	25

Tutkin ja toimin ympäristössäni	27
Kasvan, liikun ja kehityn	28
4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	29
5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI.....	32
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	32
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana	32
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	33
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	37
6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	38

1. JOHDANTO

Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman työprosessin aikana käytiin monia antoisia keskusteluja. Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnalliset perusteet analysoitiin ja arvopohjakysymyksiä mietittiin.

Yhteenvedona voisi sanoa, että meille Loviisan varhaiskasvatuksessa työskenteleville on tärkeintä, että toimintamme perustuu **lapsikeskeiseen** ajattelutapaan. Näemme jokaisen lapsen ainutlaatuisena ja pätevänä. Haluamme rohkaista ja innostaa lapsia osallistumaan, ottamaan omaa vastuuta, oppimaan toistensa erilaisuudesta ja harjoittelemaan toisten kohtaamista. Meillä on vahva arvopohja ja halu kehittämään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä vastaamaan lasten tarpeita. Halusimme suunnitelmatyön yhteydessä myös ottaa selvää siitä, mikä varhaiskasvatuksessa on tärkeää lasten mielestä. Millaisia toiveita heillä on? Miten he kokevat varhaiskasvatuksen? Tämän dokumentin viimeisellä sivulla esittelemme lasten tavallisimpia vastauksia yksinkertaisesti kuvan muodossa. Tulemme kuitenkin tulevassa työssä palaamaan niihin monta kertaa, jotta saadaan lapsen ääni kuulumaan myös toiminnan suunnittelussa.

Leikin merkitys on ollut toistuva keskustelunaihe eri työryhmien tapaamisissa. Vaikka lapsi ei koe leikkiä oppimisen työkaluna vaan tapana olla ja elää, lapsi oppii leikin avulla. Olemme pohtineet paljon sitä, kuinka leikin edellytyksiä voisi parhaiten turvata.

Lapset tarvitsevat **läsnä olevia kasvattajia**. Läsnä olevat kasvattajat ovat lasten kanssa, lasten parissa tai lähellä heitä. Läsnä olevat kasvattajat kuuntelevat ja ovat kiinnostuneita lapsista ja siitä, mitä sanottavaa heillä on. Läsnä olevat kasvattajat uskaltavat haastaa omat käsityksensä ja eläytyä lapsen ajatusmaailmaan.

Yhteistyön tärkeyteen on kiinnitetty koko ajan huomiota suunnitelmaa työstettäessä. Lapsen huoltajat ovat tietenkin varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Tavoitteemme on ja sen tulee olla luottamuksellisen ja molemminpuolisen yhteistyön luominen niiden henkilöiden kanssa, joilla on päävastuu lapsen kasvatuksesta. Paikalliset opetus- sekä sosiaali- ja terveydenhuoltotehtäviä hoitavat viranomaiset ovat kaikki tärkeitä yhteistyökumppaneita. Jotta varmistaisimme lapsen kasvun ja oppimisen jatkumisen kokonaisuutena, pidämme työssä hyvin tärkeänä yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen varhaiskasvatuslain perusteella antama valtakunnallinen määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohja perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisiin periaatteisiin.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen keskeiset tavoitteet ja

sisällöt, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välinen yhteistyö, monialainen yhteistyö sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältö.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on toisin sanoen oikeudellisesti sitova asiakirja varhaiskasvatuksen järjestäjille.

Loviisan kaupungin suunnitelma on laadittu valtakunnallisten perusteiden pohjalta. Haluamme täsmentää, ohjata ja kehittää Loviisan varhaiskasvatusta suunnitelman avulla. Loviisan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu niin, että se koskee kaikkia toimintamuotoja (päiväkoteja, perhepäivähoitoa ja muuta varhaiskasvatusta). Varhaiskasvatussuunnitelma koskee myös yksityistä ryhmäperhepäiväkotitoimintaa ja yksityistä perhepäivähoitoa, joita kunta valvoo.

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ottaen huomioon Loviisan kaupungin strategia ja muut suunnitelmat, jotka Loviisassa on laadittu:

- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotouttamissuunnitelma
- sivistyskeskuksen kehittämissuunnitelma
- kiusaamisen vastainen suunnitelma
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.

1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on varhaiskasvatustilain mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet. Henkilökunta laatii yhdessä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lapsen aloittaessa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen mielipide ja toiveet selvitetään ja otetaan suunnitelmassa huomioon. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivia keinoja lapsen näkökulmien selvittämiseksi. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa mainittujen tavoitteiden tulee koskea pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöjen kehittämistä.

Lastentarhanopettaja vastaa siitä, että varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja arvioidaan. Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä käytetään lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Suunnitelmassa kuvataan lapsen osaamista, vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita sekä yksilöllisiä tarpeita. On tärkeää, että lapsen huoltajien ja henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä ryhmässä toimimisesta kohtaavat. Pedagogista dokumentointia käytetään hyödyksi suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös lapsen kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista taustaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuen tarve ja miten se toteutetaan. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa päiväkotitai perhepäivähoitopäivän aikana, lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan vähintään kaksi kertaa vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla henkilöstöltä, muulta viranomaiselta, jonka kanssa on tehty lapsen asioissa yhteistyötä, tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki
- mahdollinen lääkehoitosuunnitelma
- lasten, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran

2. TEHTÄVÄMME JA YLEISET TAVOITTEET

Jokaisella yksilöllä on erilaiset kehittymisen edellytykset. Loviisassa tahdomme työskennellä tietoisesti kohdataksemme kaikkien lasten erilaisuudet ja tarpeet. Haluamme edistää tasa-arvoa ja lasten yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä.

Varhaiskasvatuksessa olevat lapset saavat mahdollisuuden monenlaiseen toimintaan päivän aikana. Toiminnan on annettava tilaa lasten omille suunnitelmille, mielikuvitukselle ja luovaan leikkiin ja oppimiseen niin sisätiloissa kuin ulkonakin. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan oppimista, joka edistää lasten ongelmanratkaisukykyä sekä inspiroi heitä havaitsemaan mahdollisuuksia ja kohtamaan muutoksia sekä soveltamaan ideoitaan käytännössä luovalla tavalla. Siksi pyrimme jatkuvasti arvioimaan ja kehittämään oppimisympäristöjä voidaksemme vastata nykypäivän lasten tarpeisiin. Tavoitteenamme on, että varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot

vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi haluamme tukea huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Loviisan varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kaikilla lapsilla on oltava mahdollisuus osallistua yhteiseen varhaiskasvatukseen riippumatta esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa oleville lapsille on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuja säädöksiä. Varhaiskasvatuksessa otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Varhaiskasvatuksessa pyritään ehkäisemään kiusaamista ja puuttumaan siihen. Turvallisuus arvioidaan säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevat myös säännökset sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamisesta ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Loviisassa varhaiskasvatusta annetaan päiväkodeissa, perhepäivähoidon sekä kerho- ja leikkitoiminnan muodossa. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan oppimisympäristöiltään, resursseiltaan, henkilöstön koulutukselta ja kelpoisuusvaatimuksilta, henkilöstörakenteilta, lapsiryhmien koolta sekä lasten ja henkilöstön väliseltä suhdeluvulta. Huoltajan kanssa neuvotellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaa lapsen tarpeita ja etua. Annamme neuvontaa ja ohjausta, kun perhe hakeutuu varhaiskasvatuspalvelujen piiriin, mutta myös lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä toimivista vähintään kolmanneksen tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan tehtävään. Muilla tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa säädetty kelpoisuus. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen, vastuut, tehtävät ja ammattirolit hyödynnetään tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatustaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta. Lastentarhanopettajalla on kokonaisvastuu lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä yhdessä muun henkilökunnan kanssa.

Perhepäivähoito on varhaiskasvatusta, jota toteutetaan pienessä ryhmässä. Loviisassa perhepäivähoitoa järjestetään perhepäivähoitajien kodeissa ja ryhmäperhepäivähoitona.

Treffis on maksuton kaksikielinen avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuoto. Se on suunnattu perheille, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Tavoittaakseen mahdollisimman monia perheitä Treffis käyttää erilaisia tiedotuskanavia, esim. kaupungin verkkosivuja, neuvolaa, lehtiä ja Facebookia. Treffis tarjoaa perheille monenlaista arkista toimintaa, joihin vanhemmat voivat osallistua lastensa kanssa, esim. leikkejä, musiikkihetkiä, liikkumista, askartelua ja retkiä. Toimintaa on sekä sisällä että ulkona. Toiminnan ”avoimuudella” pyritään siihen, että perheet voivat tulla ja mennä oman aikataulunsa mukaan toiminta-aikana. Toimintapaikat päätetään kysynnän ja perheiden tarpeiden mukaan. Treffis-toiminnan tarkoituksena on se, että perheet saavat arjessa tukea toisistaan. Tavoitteena on lisätä perheiden hyvinvointia ja siten myös lasten hyvinvointia.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon suurin osa lapsista osallistuu ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsi tuo mukanaan aiemmat kokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä on huoltajan ja lapsen välinen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhde. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Molemmipuolinen, avoin ja arvostava kohtaaminen on tärkeää, kun sovitaan varhaiskasvatuksen tavoitteista yksittäisen lapsen kohdalla. Säännöllinen yhteistyö on tärkeää, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan lähtökohtana. Yhtä tärkeää on, että henkilökunta tuntee jokaisen lapsen ja ottaa huomioon hänen yksilöllisen kehityksensä.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden, mikä toimii elinikäisen oppimisen perustana. Jotta siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen olisi mahdollisimman sujuva, kunkin tehtävät ja vastuut on määriteltävä selvästi. Sekä lasten että vanhempien tulee tuntea turvallisuutta ennen tätä muutosta ja saada kaikki tarvittava tieto. Lisäksi kaikkien ohjeiden tulee olla samanlaisia kaikissa kunnan esikouluissa ja päiväkodeissa, jotta kaikilla lapsilla on sama lähtökohta.

Loviisassa noudatetaan seuraavia käytäntöjä lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen:

Tutustuminen

Lapsille tulee antaa mahdollisuus tutustua esiopetusympäristöön vähintään kaksi kertaa ennen esiopetusvuoden alkua. Päiväkodin ja esikoulun välinen maantieteellinen etäisyys ei vaikuta asiaan. Päiväkodin viisivuotiaiden ryhmän lastentarhanopettaja huolehtii yhteydenpidosta ja vastaa siitä, että tutustumistilaisuudet järjestetään. Näiden tilaisuuksien lisäksi järjestetään tutustumispäivä lapsille ja vanhemmille. Perheille lähetetään silloin kutsu esikoulusta.

Tiedonsiirtokokoukset

Esiopetuksen alkua edeltävänä keväänä järjestetään niin kutsutut ryhmien siirtokokoukset. Viisivuotiaiden ryhmän lastentarhanopettaja toimii siirtokokouksen koollekutsujana. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiakirjoja, jotka kuvaavat lapsen kehitystä ja oppimista, jotka on koottu sinä aikana, kun lapsi on osallistunut varhaiskasvatukseen. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia salassapitosäännöksiä.

Yksittäisiä tukea tarvitsevia lapsia varten järjestetään moniammatillisia siirtokokouksia, joihin myös vanhemmat osallistuvat. Näiden tapaamisten koollekutsujana toimii erityislastentarhanopettaja. Muut osallistujat ovat rehtori/koulunjohtaja, lapsen lastentarhanopettaja, erityisopettaja, esikoulun opettaja ja mahdolliset lapsen kanssa työskennelleet terapeutit.

Yhteistyön arviointi

Yhteistyötä tekevät osapuolet tapaavat vuosittain arvioidakseen yhteistyötä. Yhteistyön kehittämismahdollisuudet riippuvat suoraan varhaiskasvattajan ja esikoulun välisestä kaksisuuntaisesta viestinnästä. Jotta tavoitteellisesti sovituista asioista voidaan pitää kiinni, tarvitaan mahdollisen tiedon, neuvojen ja kokemusten vaihtoa.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapset aloittavat varhaiskasvatuksessa eri ikäisinä ja osallistuvat siten pedagogiseen toimintaan eri pituisen ajan. Lapsen oppiminen ei tapahdu ainoastaan varhaiskasvatuksessa, vaan koko ajan kaikissa tilanteissa. Siksi lapsen varhaiskasvatuksesta saamat kokemukset yhdistyvät ja muodostavat kokonaisuuden aiempien kokemusten kanssa.

Loviisan varhaiskasvatus pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapsen oppimisessa on kyse etenkin mahdollisuudesta hyvien sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, eri ilmiöiden ymmärtämisestä, oppimishalusta ja itseluottamuksesta. Lapset oppivat havainnoimalla ympäristöään kaikilla aisteillaan ja pyrkivät koko ajan ymmärtämään ja saamaan otteen kokemuksistaan. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. He havainnoivat ja tarkkailevat ja jäljittelevät muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä suorittaen, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Lapset oppivat parhaiten, kun voivat hyvin ja kokevat olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Lapsiryhmä ja kokemus yhteisöllisyydestä ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada iloa onnistumisestaan ja oppimisestaan.

Leikki on merkityksellistä pienten lasten oppimiselle. Leikki motivoi ja tuottaa iloa lapselle ja hän oppii samalla monia taitoja sekä omaksuu tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.5 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen varmistamiseksi. Pedagogiikka näkyy toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen koko varhaiskasvatuksen toiminnassa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan edistää parhaalla tavalla.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Lapsia ohjataan muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen tehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että he oppivat ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan ja käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan käsitys itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet sekä lasten yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä lapsesta. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava suhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet,

kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää omia tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten lapset käyttävät tietojään ja taitojaan, vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttavat toimintakulttuuri, se, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä, miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Varhaiskasvatuksen tulee pyrkiä siihen, että jokainen lapsi kehittää kykyään ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään ja siten saa mahdollisuuden vaikuttaa tilanteeseensa. Kyky ajatella ja oppia kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Varhaiskasvatus luo perustan luovalle ja kriittiselle ajattelulle, mikä on edellytyksenä tiedon hankinnalle, jäsentämiselle ja uuden tiedon luomiselle.

Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Lapset ja aikuiset iloitsevat yhdessä onnistumisista ja lapset oppivat kannustamaan toisiaan. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan myös pidemmän aikaa. Riittävä päivittäinen fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa, mikä korostaa sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Kulttuuriseen ja viestinnälliseen osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys ihmisen identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää sekä oman että muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille erilaisten ihmisten myönteisessä kohtaamisessa sekä myönteisessä asenteessa kielelliseen, kulttuuriseen ja katsomukselliseen moninaisuuteen. Henkilökunta ohjaa lapsia ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Henkilökunta harjoittelee lasten kanssa asettumista toisen asemaan, asioiden tarkastelua eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettiensä rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset ja tiedot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti oppimisympäristöissä sekä luonnossa ja liikenteessä. Henkilökunta käsittelee lasten kanssa heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita, kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaidolla tarkoitetaan eri medioiden ja ympäristöjen erilaisten merkkimaailmoiden tulkin, tuottamisen ja arvioimisen taitoja. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria ja lapsille suunnattuja kulttuuripalveluja.

Henkilökunta tutkii ja havainnoi lasten kanssa tieto- ja viestintäteknologian (TVT) roolia arkielämässä. Tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tavoitteena on, että varhaiskasvatus vie TVT:n askelen pidemmälle ja antaa lasten käyttää itse filmikameraa, kameraa ja tietokonetta dokumentoidakseen ja esitelläkseen arkeaan, kukin taitojensa mukaan.

Jotkut ovat huolissaan TVT:n lisääntyneestä käytöstä. Vähentääkö se leikkimistä, ulkoilua ja liikkumista? Ei ole mitään syytä huoleen, jos välineitä käytetään harkitusti. Oikein käytettynä ne tuovat uusia pedagogisia mahdollisuuksia. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja

viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Loviisan varhaiskasvatuksen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lasten saatavilla on digitaalisia työvälineitä, jotka tukevat varhaiskasvatuksen oppimisprosesseja. On myös tärkeää, että henkilöstömme perehdytetään hyvin tieto- ja viestintäteknologian käyttämiseen. Välineiden pedagogisen käyttötavan tulee perustua ryhmien toimintasuunnitelmiin.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteiseen toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja sosiaaliset taidot kehittyvät.

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Loviisassa pyrimme jatkuvasti kehittämään ja arvioimaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

Toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyön eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista, ja ne tulee pystyä perustelemaan pedagogisesti. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia

ja olla vuorovaikutuksessa välittyä mallina lapsille. Lapset omaksuvat sillä tavoin yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista. Pedagogiikan johtaminen on varhaiskasvatuksen tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen kehittämiseksi ja hyödyntämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Yhteisössä rohkaistaan kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN, mutta myös erehtyminen on sallittua. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, omaan ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan aikaa, tilaa ja leikkirauhaa. Leikkivien lasten ja aikuisten annetaan keskittyä leikkiin. Henkilöstö tukee lasten kaverisuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyttä. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan ratkaisemaan niitä rakentavasti.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen

ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

On tärkeää pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaan yhteiskuntaan. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen ovat perusoikeuksia. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään ja arvostetaan maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä oman yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa ymmärtää ja nähdä asioita eri näkökulmista ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan yhdessä myös uusia tapoja toimia. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä – jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset valmiudet huomioidaan ja heille annetaan sekä aikaa että mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Lapset liikkuvat monipuolisesti, sekä sisällä että ulkona ja pitkäkestoista istumista vältetään. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana lepoon ja rauhoittumiseen sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa.

Varhaiskasvatuksessa pidämme huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Kiusaamista, väkivaltaa tai

häirintää ei sallita. Henkilöstö tunnistaa kiusaamisen, siihen puututaan ja sitä ehkäistään sekä tietoisesti että suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilökunta keskustelelee häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista lasten huoltajien kanssa, ja niihin etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös turvallisuuskasvatus, tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatuksen turvallisuuden edistäminen edellyttää toimivaa ja vastuullista johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli ja hyvät mahdollisuudet toimia kestävän elämäntavan puolesta. Voimme työstää eri tasoilla ekologisia, sosiaalisia/kulttuurisia ja taloudellisia kysymyksiä yhdessä lasten, henkilöstön ja vanhempien kanssa. Kestävään elämäntapaan tähtäävän työn avaintekijä on lasten kysymysten huomioon ottaminen. Näin toimien lapsesta tulee aktiivinen ja innostunut. Lapset saavat silloin mahdollisuuden oppia pohtimaan, millaisia ympäristövaikutuksia ja sosiaalisia seurauksia elintavoillamme voi olla. Arjen valinnoilla ja pedagogisilla toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä sekä esineiden korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.1 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua. Niiden tulee houkutella fyysiseen aktiivisuuteen, leikkiin, tutkimiseen sekä kokemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin, mutta myös rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä. Toiminta erikokoisissa pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikuntaan sekä luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä. Välineissä on huomioitava tarvittaessa lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.2 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan varhaiskasvatusta siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Me vastaamme yhteistyön suunnitelmallisuudesta ja siitä, että yhteistyö on tarvittaessa monialaista.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Kasvatusyhteistyön tulee pohjautua luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksessa viettämän ajan kuluessa. On tärkeää, että henkilöstö ja huoltajat jakavat tietoa lasten päivittäisistä tapahtumista ja kokemuksista. Myös kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Varhainen perhetuki

Lapset reagoivat yksilöllisesti päivähoidon aloittamiseen. Monet asiat vaikuttavat lasten sopeutumiseen: esim. ikä, aiemmat hoito- ja erokokemukset, sisarusten hoitojärjestelyt, hoitopäivän pituus, lapsen temperamentti, perheen kokonaistilanne, vanhempien luottamus henkilökuntaan, alkuvaiheen järjestelyt jne.

Jotta lapsi voitaisiin kohdata parhaalla tavalla ja hän kokisi aloittamisen turvalliseksi ja viihtyisäksi, Loviisan varhaiskasvatuksessa toimitaan tietyn mallin mukaisesti. Malli perustuu niin varhaiskasvatuksen kuin tutkimuksenkin perusteella todettuun hyvään käytäntöön. Painotamme erityisesti seuraavia asioita:

Omahoitajamalli

Jokaiselle lapselle nimetään omahoitaja. Hoitajan ensisijainen tehtävä on olla paikalla lapsen ensimmäisinä päivinä, seurata lapsen mielialoja, havaita lapsen huolestuminen ja lohduttaa, kunnes lapsesta tuntuu taas paremmalta.

Kotikäynnit

Kotikäynti antaa huoltajille ainutlaatuisen mahdollisuuden kertoa lapsestaan. Omahoitajalle se tarjoaa arvokasta tietoa, mutta myös korvaamattoman mahdollisuuden aloittaa luottamuksellisen suhteen rakentaminen lapseen ja huoltajiin. Omahoitaja kirjoittaa kotikäynnin aikana muistiin keskeiset keskustelun aikana esiin nousseet asiat. On ratkaisevan tärkeää, että lapsen hyvinvoinnin kannalta olennaiset tiedot ovat koko päiväkodin tiimin saatavilla myös sellaisina päivinä ja hetkinä, kun omahoitaja ei ole paikalla. Kotikäyntiin osallistuvat omahoitaja ja päiväkodinjohtaja. Johtaja voi kertoa erilaisista vaihtoehtoisista hoitopaikoista ja vastata kysymyksiin maksuista jne. Tarvittaessa erityislastentarhanopettaja voi toimia omahoitajan työparina.

”Pehmeä lasku”

Pehmeän laskun aikana lapsi tutustuu päiväkotiin yhdessä huoltajien kanssa. Pehmeän laskun kesto voi vaihdella pituudeltaan yhdestä kahteen viikkoon. Pehmeän laskun kesto päätetään kotikäynnin aikana lapsen tarpeiden ja persoonallisuuden perusteella. Pehmeän laskun tarkoituksena on ennen kaikkea se, että lapsi alkaisi tuntea olonsa päiväkodissa turvallisiksi ja voisi harjoitella vanhemmista erossa olemista. Pehmeä lasku on kuitenkin myös huoltajia varten. He oppivat tuntemaan päiväkodin päivittäisiä rutiineja ja toimintamuotoja.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti.

Loviisan varhaiskasvatuksessa teemme ensijaisesti yhteistyötä neuvolahenkilökunnan kanssa, mutta myös lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys kasvaa, jos jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai, kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään huoltajan kirjallisella suostumuksella henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä varhaiskasvatuksessa. Henkilökunnan arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Yhteistyö opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee toiminnan

tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Ryhmien toimintasuunnitelmat

Kaikissa lapsiryhmissä pyritään saavuttamaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet. Työtavat voivat kuitenkin vaihdella eri lapsiryhmissä. Pedagogisen toiminnan tavoitteet ja ohjeet eli lasten oppimisen, hyvinvoinnin ja monipuolisten taitojen edistämistavat täsmennetään siksi lapsiryhmien omissa toimintasuunnitelmissa. Toimintasuunnitelmat laaditaan lasten tarpeiden ja kiinnostuksen-kohteiden perusteella. Lasten omaehtoinen toiminta, henkilökunnan ja lasten yhteiset toimintaa koskevat ideat sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Toimintasuunnitelmat laaditaan henkilökunnan tutustuttua lapsiryhmään ja niitä päivitetään tarpeen mukaan. Toimintaa seurataan jatkuvasti. Toimintavuoden lopussa (kesäkuussa) arvioidaan, onko tavoitteet saavutettu.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan dokumentoinnin tärkeyttä. Dokumentoinnin tarkoituksena on tehdä pedagoginen toiminta näkyväksi, mutta se on myös oppimisen työkalu. Se, mitä toiminnassa tapahtuu lasten, aikuisten ja ympäristön välillä, dokumentoidaan esimerkiksi kameran ja filmin tai kynän ja paperin avulla. Kun lapsi saa osallistua dokumentointiin, hän pystyy havaitsemaan oman oppimisensa.

Loviisassa käytössämme on **portfoliomenetelmä**. Portfoliota eli kasvunkansiota käytetään varhaiskasvatuksessa lasten kehityksen ja oppimisen seuraamiseen. Kasvunkansio koostuu valikoidusta kokoelmasta lapsen töitä. Kasvunkansio voi sisältää piirustuksia, valokuvia lapsesta erilaisissa puuhissa, niihin liittyviä kuvatekstejä ja kommentteja siitä, mitä lapsi kokee, ajattelee ja tuntee. Kasvunkansio mahdollistaa sen, että kasvattajat, lapset ja vanhemmat saavat käsityksen siitä, mitä hoitopaikassa tehdään. Yksikään kasvunkansio ei ole ulkonäöltään tai sisällöltään samanlainen kuin muut. Kasvunkansio voi olla esimerkiksi kansio, laatikko tai digitaalinen kasvun kansio, jossa lapsella on kovalevyllä oma kansio. Kasvunkansioon ei ole tarkoitus ottaa mukaan kaikkea, vaan siihen valikoidaan aineistoa, jossa lapsen kehitys ja oppiminen näkyvät. Kasvunkansion erottaa tavallisesta kokoelmasta siitä, että siinä on selvä rakenne ja sen kokoaminen on tietoista.

Kasvunkansio kuuluu lapselle, ja lapsi valitsee ja kokoaa itse siihen työnsä. Nuorempia lapsia autetaan aineiston valitsemisessa ja heidän kanssaan keskustellaan ja pohditaan kansion sisältöä.

Monipuoliset työtavat

Lapset oppivat luonnostaan luovuutta ja osallisuutta edistävien toiminnallisten työtapojen avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Lapsia rohkaistaan kyselemään ja pohtimaan sekä pääättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lasten hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään yhdessä uusia työtapoja.

4.3 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Vaikka leikki ei ole lapselle itselleen tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa, lapsi oppii leikin avulla. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita. He jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset jäljittelevät, luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvituksen avulla lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he eivät voisi toteuttaa muuten. Leikkiessään lapset voivat käsitellä vaikeita kokemuksia ja kokeilla, yrittää ja erehtyä turvallisesti.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja

lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan lasten ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat ryhmän sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätlemään tunteitaan ja tahtoaan sekä ottamaan huomioon toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys ja myönteinen ilmapiiri vahvistuvat leikin kautta.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan yhdistää leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhauseleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tulee turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee tukea suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti lasten leikkiä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnointia käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä, ammattitaitoa ja sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, tilaa ja rauhaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lastenkulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat lasten leikkeihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.4 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueita ei toteuteta toisistaan irrallisina kokonaisuuksina, vaan

niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti.

Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten kysymykset ja mielenkiinnon kohteet ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita toteutetaan, vaihtelee aihepiiriin, tilanteen ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää erikikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin vahvistetaan. Kielen kehityksen tukeminen kehittää myös lapsen monilukutaitoa. Kielen kehitys on myös yhteydessä muihin laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin, muun muassa kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen. Kielellisten taitojen kehittyminen avaa lapsille uusia mahdollisuuksia vaikuttamiseen, osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Kielellisen ilmaisutaidon avulla lapsi osaa käsitellä erilaisia tilanteita ja ilmiöitä, toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaista itseään ja hankkia tietoa. Monipuolinen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa tukevat lasten kielellistä kehitystä. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan säännöllisesti kannustavaa palautetta kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat omaksua samaan aikaan useita eri kieliä esimerkiksi siten, että ne kehittyvät ja niitä käytetään eri yhteyksissä eri tavoin. Toiminnassa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kieliympäristöissä. Kielenkäyttö ja vuorovaikutustapa ovat eri kodeissa erilaisia, ja joissakin puhutaan useaa kieltä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa, mikä tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkennuksia käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapset saavat tukea ja ohjausta kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset kokevat tulevansa kuulluiksi ja että heidän aloitteisiinsa vastataan. Henkilöstön herkkyyys ja reagointi myös lasten sanattomiin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavaraston kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Lasten kielen ymmärtämistä tuetaan tarvittaessa kuvien, esineiden ja tukiviittomien avulla.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa, mikä edistää puhutun kielen käytön ja ymmärtämisen taitoa. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** edistetään ja lapset ja henkilökunta pohtivat yhdessä kielen käyttöä eri tilanteissa. Tavoitteena on vahvistaa kykyä muuttaa kielenkäyttöä tilanteen mukaan. Lapset saavat harjoitella kertomista, selittämistä ja keskustelemista. Eri tilanteisiin eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielellistä ilmaisukykyä. Tutustuminen erilaisiin teksteihin kehittää lasten kielellistä ilmaisukykyä ja auttaa heitä havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarastonsa** laajenevat. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikkittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä eri asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden** kehittymistä. Henkilöstön tulee herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikisti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Henkilökunta tutustuu lasten kanssa monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon tukemiseksi varhaiskasvatuksessa käytetään puheen rinnalla muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tavoitteellisesti lasten **musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä kulttuuriperintöön ja eri taiteenaloihin. Lapset ilmaisevat itseään usein kokonaisvaltaisesti ja yhdistelevät luovasti ilmaisun eri muotoja. Taiteen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia valmiuksia ja myönteistä minäkuvausta sekä kykyä ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä harjoittelemalla erilaisia ilmaisutapoja. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten monipuolista osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia sekä nähdä että kokea taidetta ja kulttuuria monipuolisesti. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu rohkaisee lapsia tekemään näkyväksi havaintojaan, tunteitaan ja luovaa ajatteluaan. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan hyödyntäen eri aisteja, työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa. Esteettiset ja innostavat oppimisympäristöt, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä lasten tutustuessa eri ilmaisumuotoihin.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuvat lasten mahdollisuudet kokeilemiseen ja tutkimiseen, eri työvaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten **musiikillista ilmaisua** tuottamalla lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan ja suhdettaan musiikkiin. Lapsia rohkaistaan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia, äänen kestoa, tasoa, voimaa ja sointiväriä kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykeestä, sanarytmeistä ja kehon käyttämisestä soittimena. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kuvallisesti ilmaisten, kertoen tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoittelusta ja esiintymisen tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada

esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteesta. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan ja kykyään havainnoida ja tulkita kuvia monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä rakentaen yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan ja analysoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä ja esineitä sekä luonnon ja rakennetun ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvien viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapset harjoittelevat suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta käsityön kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Tavoitteena on tarjota lapsille luomisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa luovasta työstä, jossa oma kädenjälki näkyy. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Tässä yhteydessä voidaan tutkia ja hyödyntää lasten taustoihin tai paikalliskulttuuriin liittyviä käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitelluista, toteutetuista ja arvioiduista luovista prosesseista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten kodin ulkopuolinen elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen. Kodin perinteiden, tapojen, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Henkilöstö tukee lapsen kykyä **eettiseen ajatteluun** pohtimalla yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen tai oikeudenmukaisuuteen. Kyse voi olla myös pelosta, surusta ja ilosta. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa

turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja sitä, miksi ne ovat tarpeen.

Katsomuskasvatuksessa tutustutaan yhdessä lapsiryhmässä esiintyviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuurisia ja katsomuksellisia identiteettejä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa ja aikuiset pohtivat yhdessä heidän kanssaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kuullen ja kunnioittaen kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiympäristön henkilöt, esineet ja paikat. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden aikaisten leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Henkilökunta tutkii lasten kanssa esimerkiksi ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuutta. Tavoitteena on, että lapset oppivat ymmärtämään ihmisten olevan erilaisia, mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa kestävän tulevaisuuden toteutumiseen. Sitä voidaan pohtia esimerkiksi suunniteltaessa tulevan vuodenajan leikkejä tai omaa oppimisympäristöä. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään ryhmässä. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan mediasisältöjen tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja liikkumaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta ja teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omat havainnot, elämykset ja kokemukset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelevina ja oppivina yksilöinä. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelun** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisella ja leikinomaisella tavalla. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan. Havaintoja esitellään ja tarkastellaan esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lapsia kannustetaan myös löytämään oppimisympäristöön liittyviä ongelmia, pohtimaan ja pääättelemään sekä etsimään ratkaisuja.

Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia kiinnostavia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin. Lukujonojen havaitsemista ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi riimien ja lorujen avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitetä tutkitaan esimerkiksi vuoden- ja vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja opettaa vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä vähitellen kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto ja rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnonilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina, niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla lapset oppivat ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelemisen

vahvistaa luonnontuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksen ajatuksena on, että lapset kasvavat kestäväan elämäntapaan ja harjoittelevat siinä tarvittavia taitoja. Näitä käytännöntaitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota erilaisten tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön tekniikkaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Heitä myös kannustetaan kuvailemaan ratkaisujaan. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omien kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että tekniikka on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknisiä ratkaisuja esimerkiksi leluja ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Tähän oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ravintokasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia vaalivalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee etenkin lasten arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi lapsille annetaan päivittäin riittävästi mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa maastoissa ja olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, kuormittavuudeltaan ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Lapset saavat varhaiskasvatuksessa kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat nauttia liikkumisesta monipuolisesti eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten saatavilla niin, että he voivat käyttää niitä myös spontaaniin liikkumiseen ja leikkiin. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huolehtia liikuntavälineiden turvallisuudesta.

Ravintokasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriat nautitaan kiireettömässä ilmapiirissä opetellen hyviä pöytätapoja, ruokarauhan antamista sekä yhdessä syömistä. Eri aistien avulla ja ruokaa tarkoin tutkimalla tutustutaan ruokalajeihin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuun. Ruoasta keskusteleminen ja ruoka-aiheiset tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lapset oppivat turvallisuusasioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla esimerkiksi pukeutumis-, ruokailu-, leikki- tai ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa lapset tutustuvat turvalliseen liikkumiseen liittyviin sääntöihin sekä harjoittelevat turvallista liikkumista liikenteessä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on, että kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat otetaan huomioon jokaisen varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen kohdalla. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat nähdään varhaiskasvatuksessa ryhmää myönteisellä tavalla rikastuttavana asiana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Jos käytetään muita kieliä, tuetaan myös lapsen toisen äidinkielen (suomi, ruotsi, saame) taidon kehittymistä. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen välisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omaa kulttuuritaustaansa. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Loviisassa varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön. Kulttuuritausta ja suomen tai ruotsin kielen taitotaso otetaan huomioon lapsiryhmien toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vastuu lapsen äidinkielen tai äidinkielen sekä kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti lapsen perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan **äidinkieleltään vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeiden ja edellytysten pohjalta. Lasten suomen tai ruotsin kielen taso ja kielen oppimisen nopeus vaihtelevat suuresti. Lapsen kielitaitoon vaikuttavat mm. maassaoloaika, motivaatio uuden kielen oppimiseen, perheen tausta, oman äidinkielen taso, perheen kieli/kielet ja kontaktit suomen- tai ruotsinkielisiin lapsiin ja aikuisiin. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea tai ruotsia toisena kielenä. Suomen tai ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväri. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaidot nivoutuvat toisiinsa. Lapsi oppii näin tekemään havaintoja sekä ilmaisemaan omaa ajatteluaan, tunteitaan ja mielipiteitään itselleen ja tilanteeseen sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa suomen tai ruotsin kielen opetuksen lähtökohtana on, että kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita ja lapsiryhmän aikuisella on kaikissa tilanteissa pedagoginen vastuu. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen tai ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapsi saattaa myös tarvita tukea tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Vieraskielisillä lapsilla suomen tai ruotsin kielen oppimisen tukeminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Oppimista seurataan säännöllisesti ja sille pyritään asettamaan mahdollisimman realistiset tavoitteet. Loviisassa noudatetaan vakiintunutta tapaa pitää kutakin yli 3-vuotiaasta vieraskielistä lasta tarvittaessa 12 kuukauden ajan kahden lapsen paikalla.

Alla olevassa kuviossa kuvataan alle kouluikäisen vieraskielisen tai monikielisen lapsen suomen tai ruotsin kielen tukemisen polkua

Neuvola - oman äidinkielen merkitys - ohjaus päiväkotiin, kun lapsi täyttää 3 vuotta	
Ensimmäinen syksy päiväkodissa (lapsi on täyttänyt 3 vuotta) - arkiset rutiinit, leikin malli, kuvien käyttö, toiminnan sanoittaminen ja vuorovaikutukseen kannustaminen - sanavarasto kehittyä	
Ensimmäinen kevät päiväkodissa - yksilö- ja pienryhmäohjaus käynnistyy - suomen-/ruotsinkielen tason arviointi - maaliskuuhuhtikuu: Kettu-testi	
Toinen syksy/kevät päiväkodissa - yksilö- ja pienryhmätoiminta vahvistuu - marraskuu: Kettu-testi	
Kolmas syksy/kevät päiväkodissa (esikoulua edeltävä vuosi, lapsi on 5 v.) - yksilö- ja pienryhmätoiminta jatkuu säännöllisenä - huhtikuu: Rapun takanassa-arviointi - tiedonsiirto esikouluun	
Esikoululainen - S2-opetusta yksilöllisesti ja pienryhmässä - suomen-/ruotsinkielen taitojen havainnointi - koulusijoituksen kartoittaminen	

Hyvä suomen tai ruotsin kielen taito on oman äidinkielen taidon lisäksi lapselle kaiken muun oppimisen perusta. Lapsi selviää ehkä hyvin leikki-tilanteissa ja päiväkodin arjessa suomen tai ruotsin kielellä, silti hän voi tarvita tukea sanavaraston laajentamisessa, keskeisten käsitteiden hallinnassa, ohjeiden ymmärtämisessä ja oman ilmaisun vahvistamisessa. Tärkeä kielen opetuksen tavoite on myös se, että lapsi on tasavertainen ryhmän jäsen ja kielitaidosta riippumatta saa yhdenvertaisen mahdollisuuden oppimiseen kuin muut lapset.

5. LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKEA

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tukea annetaan jatkuvasti ja johdonmukaisesti varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän varhaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa lapsen omassa päivähoitoyksikössä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tuen tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki sisältää sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia ratkaisuja että koko ryhmään ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteutumisessa yhteistyö lapsen huoltajan, varhaiskasvatuksen henkilöstön, erityisopettajan ja muiden lapsen ja perheen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa on tärkeää. Erityisopettajan tehtävä on lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen, eri tutkimusten tarpeellisuuden arviointi sekä tukitoimien järjestämisen suunnittelu. Arjen vastuu lapsen kehityksen ja oppimisen tuesta on aina henkilökunnalla, jota erityisopettaja ohjaa ja tukee.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi.

Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. On tärkeää, että

paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta, tuen keskeisistä periaatteista, sovitusta tukimuodosta ja niiden toteuttamistavoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltaja ei sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Monialaisella yhteistyöllä on keskeinen rooli, kun tuetaan tukea tarvitsevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat neuvolan terveydenhoitajat, terveyskeskuspsykologi, lasten ja nuorten psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijät sekä yksityiset palveluntarjoajat kuten puheterapeutit, toimintaterapeutit ja fysioterapeutit. Monialainen pienten lasten kasvun tukiryhmä toimii henkilöstön tukena ja kokoontuu vähintään kerran toimintakauden aikana. Tukityöryhmän tavoitteena on yhteistyössä suunnitella ja arvioida lapsen tuen tarpeita ja tukitoimia.

Monialaisen yhteistyön lähtökohtana on lapsen etu. Meillä on sovitut yhteistyökäytännöt ja periaatteet lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa käsitellään lapsen asioita. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa tietojen luovutusta ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Vaikeasti vammaiset, kehityksessään viivästyneet, tunne-elämältään häiriintyneet ja sairaat lapset saattavat tarvita oppivelvollisuuden pidentämistä. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätös tehdään yleensä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajan tulee saada ajoissa tieto siitä, miten pidennetty oppivelvollisuus toteutetaan käytännössä. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä käytetään tuen kolmiportaista mallia. Tuki voi muuttua yleisen, tehostetun ja erityisen välillä. Kehityksen ja oppimisen tuki rakennetaan muokkaamalla toimintatapoja, toiminnan sisältöjä, oppimisympäristöä ja henkilöstöjärjestelyjä lapsiryhmän tarpeita vastaaviksi.

Huoltajien kanssa yhdessä sovitut, lapsen hyvinvointia edistävät kasvatukselliset periaatteet ja toimintatavat kirjataan niin konkreettisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, että niiden toteutumista voidaan arvioida. Lasten yksilöllisiin suunnitelmiin kirjattujen tarpeiden ja ammatillisen tiedon pohjalta tiimi/työpari suunnittelee ja sopii yhteiset toimintatavat, jota kaikki kasvattajat sitoutuvat noudattamaan.

Tuen järjestämistä voisi kuvata välittömän aloittamisen, yhteisen suunnittelun ja jatkuvan arvioinnin kautta. Tärkeässä roolissa on vahva pedagoginen osaaminen ja niin sanottu hyvä yleinen tuki ryhmissä, johon lapsen tuen tarpeiden huomaaminen ja välitön vastaaminen niihin perustuu. Kun lapsella huomataan tarve tukeen

1. Tukitoimet aloitetaan välittömästi lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan vastatessa tuen aloittamisesta. Tarvittaessa konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa.
2. Lapsen tilanne ja tarpeet arvioidaan yksityiskohtaisemmin tarvittavilla tavoilla (*esim. arvioinnit, tarkemmat havainnointit, keskustelut*) yhteistyössä tiimin, huoltajien, erityisopettajan ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa lasta kuullen.
3. Tuesta laaditaan kirjallinen suunnitelma lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka sisältää sopivat tuen muodot tavoitteineen ja vastuineen yhteistyössä huoltajien, lapsen ja tarvittaessa erityisopettajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa.
4. Varhaiskasvatuksen opettaja perehdyttää lapsen kanssa työskentelevät muut ammattilaiset tuen suunnitelmaan ja huolehtii jokaisen lapsen kanssa toimivan sitoutumisesta tuen toteuttamiseen. Sitoutuminen on hyvin tärkeää, sillä tuen tulee toteutua kaikissa tarvittavissa arjen tilanteissa systemaattisesti.
5. Suunnitelman toimivuutta arvioidaan jatkuvasti arjessa lasta, ryhmän toimintatapoja ja ympäristöä havainnoiden, huoltajien kanssa keskustellen, lasta aktiivisesti kuunnellen (*esim. havainnointi, arvioinnit, keskustelut*).
6. Toimintatapoja, ympäristöä ja tuen muotoja muokataan havaitun ja keskustellun pohjalta jatkuvasti tarpeen mukaan.
7. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tehdään muokkauksia ja päivityksiä säännöllisesti havaitun pohjalta huoltajien, tiimin ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa yhteistyössä ja lasta kuullen.
8. Lapsen tuki jatkuu katkeamatta niin kauan kuin lapsen tarpeet edellyttävät. Tukea voimistetaan tai kevennetään vastaamaan lapsen tarpeita. Samoin erityispedagogisen osaamisen (erityisopettaja) roolia tuen antamisessa ja suunnittelussa sekä tuen yksilöllisyyttä lisätään ja kevennetään lapsen tilanteen mukaan. Päättynyt tuki kirjataan myös lapsen vasaun.

	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Painottuvat tuen muodot	Ryhmätasoinen pedagoginen tuki	Yksilöllistetty pedagoginen tuki Rakenteellinen tuki	Yksilöllistetty pedagoginen tuki Vahva rakenteellinen tuki
Erityisopetus	Ei	Mahdollinen (osa-aikainen)	Aina (osa-aikainen)
Kenelle	Kaikille	Vahvan yleisen tuen ja pedagogiikan jälkeen tarve eriyttää ja yksilöllistää opetusta ja ohjausta arjessa	Monialainen tuen tarve Tarve yksilöllistää opetus ja ohjaus useissa tai kaikissa arjessa
Erityispedagogisen osaamisen rooli suunnittelussa	Vahva yleinen pedagoginen osaaminen	Erityispedagogisen osaamisen rooli korostuu	Erityispedagogisen osaamisen rooli vahva
Monialaisuus	Mahdollinen	Yleensä ainakin yksi taho	Monipuolista
Suunnitellun tuen toteuttaminen ja sitoutuminen	Kaikki lapsen ryhmän kasvattajat	Kaikki lapsen ryhmän kasvattajat	Kaikki lapsen ryhmän kasvattajat

Lähde: Suomen varhaiskasvatuksen erityisopettajat ”Sveojen Kiemurat” 1/2018, Noora Heiskanen

Olennaiset erot tuen portailla liittyvät yksilöllisyyden, erityispedagogisen osaamisen roolin, tuen voimakkuuden ja monialaisen yhteistyön korostumiseen. Erityispedagogisuuden lisääntyminen näkyy erityisopettajan vahvempana roolina ylemmillä tuen portailla samoin kuin erityisopetuksen tulemisena mukaan yhtenä lapsen tukemisen keinona. *Tuen tarpeen arvioinnin tulee perustua lapsen yksilölliseen tarpeeseen, ei ennalta määrättyihin kategorioihin, kuten diagnooseihin.*

Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille. Yleisessä tuessa huomioidaan lasten yksilölliset erot kehityksessä, oppimisessa, temperamentissa ja kiinnostuksen kohteissa. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea kasvuunsa ja oppimiseensa. Yleisen tuen antaminen on kaikkien kasvattajien tehtävä ja se kuuluu kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Varhaiskasvatuksen kasvattajat kohtaavat lapsen hyväksyen ja ymmärtäen. Lapsen kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita. Tästä syystä lapsen normaalin kehityksen ja siihen liittyvien riskien tunteminen on tärkeää. Tämä edellyttää kasvattajien perusosaamisen ylläpitämistä ja vahvistamista sekä myönteistä suhtautumista kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin. Yleinen tuki on aktiivista tekemistä lapsen tukemiseksi ryhmässä, ympäristön muokkaamista, yhteistyötä ja aktiivista toimintatapojen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen yleisessä tuessa kasvattajilla on mahdollisuus konsultoida varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja monialaista pienten lasten tukiryhmää.

Tehostettu tuki

Kun yleinen tuki ei riitä lapselle, tarvitaan tehostetumpaa tukea. Tehostettua tukea järjestetään lapselle, joka tarvitsee yksilöllistä tukea usealla kehityksen osa-alueella ja tuen tarve on pitkäaikainen. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen muodot, mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään sekä toteutetaan vahvempana ja säännöllisempänä pidemmän

aikaa. Tehostettuun tukeen kuuluvat pedagogisten järjestelyiden lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaus ja konsultaatio, rakenteelliset tukitoimet ja säännöllinen monialainen yhteistyö.

Tehostettuun tukeen siirrytään sen jälkeen, kun on yhdessä lapsen huoltajien ja kasvattajien kesken arvioitu ja todettu, että käytössä olleet yleisen tuen menetelmät eivät riitä lapsen tarpeisiin. Lapsen siirtyminen tehostetun tuen piiriin edellyttää erityisopettaja konsultaation sekä mahdollisesti monialaista yhteistyötä. Mikäli pedagogiset järjestelyt eivät ole riittävä lapsen tukimuoto, ryhmä voi hakea rakenteellisia tukitoimia. Ennen rakenteellisten tukitoimien myöntämistä, erityisopettaja tekee pedagogisen tuen kartoituksen. Varhais erityiskasvatus-työryhmä (VEK-ryhmä) tekee tämän kartoituksen perusteella päätöksen rakenteellisista tukitoimista, jotka voivat olla ryhmäkoon pienentäminen, lastenhoitajaresurssi, erityisopettajan jaksottainen tuki tai kuntouttava varhaiskasvatus. Lastenhoitajaresurssi ja ryhmäkoon pienentäminen eivät saa olla toisiaan poissulkevia rakenteellisia tukitoimia, vaan tarvittaessa molempien tulee olla mahdollisia lapsen tarpeiden mukaisesti.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten yhdessä vanhempien, ryhmän kasvattajien ja erityisopettajan kesken. Tarvittaessa tukea on suunnittelemassa myös päiväkodinjohtaja ja muita asiantuntijoita. Tehostetussa tuessa yhteistyö edellä mainittujen tahojen kesken tiivistyy. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen vasuun.

Erityinen tuki

Erityisestä tuesta on kysymys silloin, kun lapsella on kokoaikaisen, jatkuvan ja yksilöllisen tuen tarve, tai tuen tarvetta on useammalla kehityksen osa-alueella, tai jollakin alueella tuen tarve on erittäin suuri. Erityisen tuen piiriin voivat kuulua esimerkiksi vaikeavammaiset lapset ja lapset, joilla on laajat neurologiset pulmat tai vaikeat tunne-elämän häiriöt. Erityisessä tuessa voi olla käytössä kaikki tuen muodot ja osa-aikainen erityisopetus kuuluu aina erityiseen tukeen. Erityisopetus on varhaiskasvatuksessa usein ryhmämuotoista samanaikaisopetusta, jossa erityisopettaja toimii yhdessä opettajan ja muiden ammattilaisten kanssa. Myös pienryhmä- ja yksilöopetusmuotoinen erityisopetus ovat toki mahdollista, joskin lapsen osallisuus ryhmässä ja vertaisryhmän merkitys lapselle tulee aina pitää mielessä.

Varhaiskasvatuksessa erityinen tuen edellytyksenä on aina monialainen yhteistyö, jossa huoltajat ovat osallisina. Suunniteltu tuki kirjataan lapsen vasuun.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja VEK -ryhmä valmistelevat erityisen tuen päätöksen. Erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Erityisen tuen päätökset koskevat pääsääntöisesti pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneita lapsia. Pidennetyn oppivelvollisuuden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen sekä lapsiryhmän opettajan tai erityisopettajan näkemys lapsesta ja hänen tuen tarpeistaan. Loviisassa päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta valmistellaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä. Erityisen tuen tehtävänä on tarjota yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua kehityksen ja oppimisen tukea.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lastentarhanopettaja vastaa suunnitelman laadinnasta ja arvioinnista yhteistyössä erityisopettajan, muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja otetaan huomioon suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti, ja suunnitelmaa muutetaan tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan suunnitelmaan ja tavoitteita muutetaan vastaamaan uutta tarvetta. Jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet, tämä merkitään suunnitelmaan. Lapsen tuen tarve arvioidaan myös aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut: esimerkiksi toiminnan eriyttäminen, lapsikohtainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden kuten erityislastentarhanopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat.

6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa Loviisan varhaiskasvatussuunnitelman seurannasta, säännöllisestä arvioinnista ja kehittämisestä.

Kunta- ja yksikötason arvioinnissa käytetään erilaisia menetelmiä. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin kahden vuoden välein. Arvioinnin keskeiset tulokset julkaistaan sivustolla peda.net.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, käsitykset yksikön johdosta, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatukseen ja tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös tapa tukea lapsen oppimista ja hyvinvointia.

KYSYTTIIN LAPSILTA!

1. Mitä haluatte tehdä päiväkodissa?
2. Mitä haluatte oppia päiväkodissa?
3. Mistä lasten pitäisi saada päättää?
4. Onko jotain mikä pelottaa päiväkodissa?
5. Onko jotain tiettyä, mitä meidän aikuisten tulisi huomioida, jotta teillä lapsilla olisi hyvä olla?

YLEISIMMÄT VASTAUKSET